miesto ministra, podprefekt bude rozhodovať na miesto prefekta v mnohých záležitostiach. Tak na príklad obecný rozpočet bude na budúce schvalovaný podprefektom alebo (vyše 10 milionov) prefektom a nie vládou.

Niet pochyby, že nariadenia zo dňa 5. listopadu 1926 znamená značný krok do predu, upevňuje župnú a obecnú samosprávu a dekoncentruje do istej miery štátnu administratívu. Je nespornou zásluhou vlády Poincarého, že plnej moci zo dňa 3. srpna 1926 vedela energicky využiť v tomto smere a priniesť tak aspoň čiastočnú nápravu.

Francia ostáva ovšem i naďalej štátom silne centralizovaným. Vzdor nariadeniu zo dňa 5. listopadu 1926 francúzske samosprávne celky budú pociťovať silnú ruku štátu na každom kroku. A nemožno očakávať, že by v dohľadnej dobe došlo k ďalším radikálnym reformám. Dnešný všeobecný názor reprodukuje výborne dôvodová zpráva k nariadeniu zo dňa 5. listopadu 1926 týmito slovami: „Miestna autonómia musí byť uvedená v súlad so suverenitou a jednotnosťou štátu. Táto morálna jednotnosť francúzskeho národa, ktorá bola tak obdivuhodná v blízkej minulosti, musí byť žiarlive chránená pred akýmkoľvek zárodkom rozkolu.“

*Ivan Krno.*

# O spotřebě v Československu.

Jedním z nejzanedbanějších oborů československé hospodářské vědy jest zjištění domácí spotřeby konsumních a výrobních prostředků. Máme vlastně konkretní data jen o cukru, lihu a pivu, tedy o zboží, podrobeném spotřební dani, a o uhlí máme aspoň přibližná data. Zjištění naší spotřební hladiny v konsumních a výrobních statcích jest však jedině s to osvětliti řadu základních problémů našeho hospodářského života. V prvé řadě nutno jest jasno, jak vysoká jest vůbec naše spotřeba konsumních statků u srovnání s nejdůležitějšími zeměmi ostatního světa, abychom zjistili své relativní kulturní niveau. Pak jest nutno věděti, jak velká jest naše spotřeba výrobních statků, abychom tak změřili své tempo v kulturním

*

pokroku oproti ostatnímu světu. Teprve tato obě zjištění nám poskytnou prostředky k posudku základního problému našeho národního hospodářství, zda Československo má příliš mnoho nebo málo průmyslu, t. j. zda náš výrobní aparát jest příliš velký nebo příliš malý, zda potřebuje omezení nebo zvětšení. Další závažné závěry o studiu našich hospodářských krisí, jež vždy v prvé řadě jsou způsobeny selháním domácího konsumu, o naší obchodní politice, sociální politice, a konečně o našem stanovisku k problémům: volný obchod nebo ochranná cla, kapitalismus nebo komunismus, vynoří se pak samy.

Pokusím se načrtnouti s použitím statistického materiálu mezinárodní hospodářské konference, jenž přes mnohé chyby celkem jest výborný, jakýsi obraz československé spotřeby konsumních a výrobních statků. Tento obraz může býti ovšem jen nepropracovaný a neúplný, přes to však umožní tak důležité závěry, že se ujasní, jak důležité jest vybudování československého spotřebního badání.

I při pouhém úhrnném srovnání mezinárodních spotřebních číslic pozorujeme ihned neobyčejně nízkou spotřebu v Československu u srovnání se západní Evropou a Amerikou. Při tom ovšem jest řada zemí (jest to ještě stále většina obyvatelstva světa), jež mají ještě nižší spotřebu. Jest bolestným, avšak léčivým poznáním, že hranice moderního hospodářství probíhá Československem.

## A. Spotřeba konsumních statků.

### Chleboviny.

U spotřebních statků nechci se podrobně zabývati výživou. Množství potravin, jež spotřebuje kulturní člověk, jest jen v omezené míře kulturním měřítkem. Nejnovější vyživovací technikové přece právě hlásají zásadu, že moderní člověk je překrmován. Přes to však jest možno ve statistice stále ještě konstatovati dalekosáhlé spotřební rozdíly založené na poměrech důchodových a také výkyvy dle krisí. Tak na př. spotřeba chlebovin v Německu před válkou byla asi 250 kg ročně na 1 obyvatele. Ve čtyřech letech 1921—1924 klesla na 156 kg, t. j. méně než dvě třetiny předválečné spotřeby. Spotřeba bývalého Rakouska činila 190 kg, spotřeba bývalého Maďarska 180 kg, proto činila v Československu před válkou asi 200 kg.

V letech 1920 a 1921 spotřebovali jsme však jen 125 kg, t. j. rovněž dvě třetiny předválečné spotřeby, a v letech 1922—1924 pak 180 kg, t. j. 90% předválečné spotřeby. Jíme tedy méně než před válkou. Od té doby se to zlepšilo, avšak spotřeba není příliš vysoká a ještě zdaleka nebylo dosaženo spotřební výše, již Německo mělo před válkou. Bylo by věcí odborníků, kteří by zejména musili zpracovati materiál mezinárodního ústavu pro zemědělství v Římě, aby konstatovali, kolik kalorií vlastně se dostává Čechoslováku, a jak toto množství potravy se má v poměru k množství potravin v jiných zemích, na př. v Rusku na jedné straně, v Německu, Holandsku, Anglii, Kanadě na straně druhé. Myslím, že k radosti lékařů, avšak nikoliv k radosti národohospodářů, by se zjistilo, že jsme také v jídle mnohem skromnější než západní Evropa, byť by i ne ani zdaleka tak skromní jako Rusové.

## Spotřeba průmyslových konsumních statků.

### 1. Spotřeba uhlí v r. 1925.

Statistika spotřeby uhlí, vypracovaná Svazem národů, trpí dvěmi vadami. Zapomíná na vlastní spotřebu dolů, ukazuje tedy spotřebu zemí vyvážejících uhlí příliš vysokou a počítá všeobecně hnědé uhlí dle příliš nízkého klíče, jenž není zcela správný ani pro Německo — $4^1/_2$ vagonu hnědého uhlí rovná se jednomu vagonu kamenného uhlí. Opraví-li se tyto chyby statistiky Svazu národů, dospějeme k tomuto výsledku: největší spotřebu uhlí má Severní Amerika s 39 q normálního uhlí na obyvatele; pak následuje hned Belgie s 35, Anglie s 34, Německo s 24, Francie s 18, Holandsko se 16, a pak teprve Československo s 15 q. Za námi stojí Rakousko s 9, Polsko se 7, Italie se 3, Rusko s 1, pak Japonsko s 5, Čína s 0·4 q. Československo stojí tedy, pokud jde o uhlí, ještě na této straně západoevropské kulturní hranice, avšak již také velmi blízko ní.

### 2. Spotřeba oceli v r. 1925.

Spotřeba oceli byla největší v Americe, t. j. 410 kg. Pak následovala Belgie-Lucembursko s 240, Anglie a Německo se 160, Francie a Saarské území se 154, pak teprve Československo se 70 kg. Za Československem následuje Rakousko

s 60, Italie s 56, Maďarsko s 28, Polsko se 27, Rusko s 16 (letos Rusko asi již dospělo k 30, kdežto naše spotřeba poklesla) a Japonsko s 13 kg. Československá spotřeba oceli činí tedy méně než polovinu západoevropské spotřeby a šestinu spotřeby americké. Jest málo větší než rakouská, dvakrát tak velká jako polská a maďarská. Při tom nutno však zdůrazniti, že spotřeba v Polsku a Maďarsku od r. 1925 silně stoupla a že rozdíl se podstatně zmenšil v náš neprospěch.

### 3. Spotřeba bavlněného zboží v r. 1925.

Spotřebu bavlněného zboží lze vypočísti celkem jednoduchou metodou. Ze 100 kg suroviny se zhotoví asi 90 kg příze. 90% čistého dovozu suroviny znamená tedy výrobu příze. Připočteme-li k tomu dovoz příze a zboží a odečteme vývoz, zjistíme domácí potřebu. Tímto způsobem zjistíme v Československu pro rok 1925 spotřebu na jednoho obyvatele 4·3 kg. Spotřeba bývalého Rakousko-Uherska byla 3 kg, proto asi dnešní území československé před válkou spotřebovalo asi 4·5 kg. Nedosáhli jsme tedy ani v nejlepším roce, jejž jsme kdy měli, stále ještě předválečné spotřeby. V r. 1926 ostatně naše spotřeba klesla na 2·9 kg, t. j. dvě třetiny předválečné spotřeby. Naproti tomu činila v r. 1925 americká spotřeba bavlněného zboží 10 kg, německá 6, francouzská v r. 1913 činila 4·7, v r. 1925 pak 6, v r. 1926 dokonce 6·5 kg, rakouská 2·3, maďarská 2·5, Polsko spotřebovalo 2 kg, Jugoslavie 2·3, Rumunsko 1·8, Rusko 1·4 kg. Spotřeba 4·3 kg v r. 1925 nebo 3·2 kg v průměru 7 let 1920 1926 jest tedy neobyčejně malá. Spotřeba asi 7 kg byla by přiměřena západoevropské spotřební výši nejbližších let (Německo, soudě dle výsledku prvého čtvrtletí, dosáhne asi 8·5 kg v r. 1927). Domácí spotřeba 7 kg, jež v nejkratší době se musí dostaviti, jestliže Československo kulturně nechce se opozditi, by však naše továrny zaměstnala již do 65% předválečné kapacity, tedy by nám ponechala jen stěží prostředky k plnému udržení dnešního exportu zmenšeného ze 6·5 na 4 kg na jednoho obyvatele.

Již z příkladu bavlny jest zřejmo, jak mylné jest heslo, že Československo má příliš mnoho průmyslu a že jest nutno zmenšiti příliš velký výrobní aparát. Československo má samozřejmě vůli pozvednouti své kulturní niveau, tedy dospěti

k větší spotřebě konsumních statků. Máme-li tuto snahu, bylo by však nesmyslno předem zmenšovati výrobní aparát, jejž k jeho uskutečnění nezbytně potřebujeme. Zjištění, že Československo má spotřebu hluboko stojící pod západoevropskou spotřebou, řeší již tedy problém, zda jest nutno zmenšení průmyslu. Ukazuje dokonce, že dnešní výrobní aparát jest pro požadavky budoucnosti ještě příliš malý. Ovšem vyžaduje zcela jiný hospodářský systém, aby konsum mohl vzrůstati. Vyžaduje čerstvý vzduch na hranicích, všeobecné poznání, jak skutečně žijí národové vysoce kulturní a jak u srovnání s tím my sami živoříme. Vyžaduje volnost vývoje, odstranění systému, jenž odnímá většinu národního důchodu pro příliš velký správní aparát, jenž se stal nejhorší brzdou hospodářského rozvoje.

Mezinárodní srovnání ohromné spotřeby v Americe a minimální spotřeby ve východní Evropě řeší také ještě řadu jiných problémů, zvláště našeho stanoviska k politické nespokojenosti mas. Proč nemá Amerika komunismu, ani organisovaného socialistického hnutí? Poněvadž zahrnuje své obyvatelstvo všemi spotřebními statky, jež vůbec jsou myslitelny. Každý Američan, i poslední nádeník, jest přesvědčen, že jednou bude vlastníkem vlastního domu se studenou a teplou vodou, koupelnou, vyssavačem prachu, plynem, elektřinou, telefonem, radiem a vlastníkem automobilu, a to vše, poněvadž se přenechává vedení velkokapitalistům „Big Bosses“. Bez tohoto vedení nebylo by to možno. A proč má Rusko komunismus? Poněvadž jeho obyvatelstvo jest ze všech těchto krásných věcí úplně vyloučeno. Sociální nespokojenost, která způsobila v Rusku komunistický převrat a nedopřává střední Evropě klidu, jest způsobována nedostatkem spotřebních statků.

## B. Spotřeba výrobních statků.

Verein deutscher Maschinenbauanstalten předložil Svazu národů pamětní spis o strojnickém průmyslu a o zásobování celého světa stroji a konečně aspoň v přibližných číslicích udal pro každou zemi dle odhadu spotřebu strojů v r. 1925 na jednoho obyvatele v říšských markách. Tvrzení tohoto pamětního spisu narazila na mnohý odpor, přes to však poskytují nanejvýš názorný obraz o spotřebě strojů, tedy o rozmnožení mechanické výzbroje, intensity, se kterou jednotlivé země kulturně pokračují.

Americká spotřeba strojů činí 129 říšských marek na jednoho obyvatele oproti 49 před válkou. V Kanadě činí 100 marek, ve Švýcarsku a Anglii 53 marky, v Německu 36, v Belgii a Holandsku 25, ve Skandinavii 17, ve Francii a Rakousku 15, v Československu však jen 14 marek. Za námi následuje Italie s 10, Maďarsko, Finsko, Lotyšsko s 9, Polsko, Rusko, Španělsko se 4, Rumunsko, Jugoslavie, Bulharsko, Řecko se 2 markami. V témže tempu jako my pracuje Argentina, Chile, Jižní Afrika, kdežto Australie pracuje se 40 markami. Jsme tedy daleko pozadu. Pracujeme s třetinou německé intensity, čtvrtinou anglické a švýcarské, desetinou americké. Nemodernisujeme se ani ne tak rychle jako Rakousko. Maďarsko, Finsko, Lotyšsko, Italie, jsou nám v patách. Rusko se všemožně snaží nás dohoniti (sovětský rozpočet pro rok 1926/27 vykazuje asi 20 miliard Kč pro průmyslové investice, t. j. 18 marek na jednoho obyvatele. Počítáme-li z toho jen polovinu na stroje, jest 9 marek na obyvatele).

Při tom se tempo světové oproti předválečné době silně zrychlilo, u nás však zvolnilo. Úhrnná spotřeba Rakousko-Uherska činila před válkou u strojů 11 marek na obyvatele, proto činila asi na území dnešního Československa nejméně 20 marek. 14 dnešních marek, jež činila naše spotřeba v r. 1925 (v r. 1926 byla asi menší), bylo však méně než 10 starých marek, proto naše tempo kleslo na polovinu předválečného tempa, kdežto ostatní svět své tempo skoro zdvojnásobil. To jsou znamení, jež vyžadují nejhorlivější studium a nejnamahavější přemýšlení, nemá-li celkové hospodářství československého státu utrpěti těžkou škodu.

Je nutno v Československu si jednou provždy ujasniti, že celý světový vývoj znamená všeobecné závodění v kulturním pokroku a že v těchto závodech máme nejpomalejší tempo — již před válkou jsme nebyli přespříliš rychlí — a že tímto tempem stále více se opožďujeme.

Politická moc spočívá na hospodářském blahobytu. V prvých letech republiky, kdy Československo stálo uprostřed zhroucených států jako jediná konsolidovaná země, byly základy pro politickou moc dány. Toto postavení nás zkazilo. Dovedlo nás k víře, že již vůbec teď nemusíme pracovati, abychom pokračovali, nýbrž že jest již o nás trvale postaráno. Zmíněné číslice ukazují, že toto přesvědčení bylo největším zklamáním,

jež se kdy v Československu vyskytlo. Dnes hospodářská základna politické moci upadá. Na základech státu něco hlodá. Jsme chudí lidé a kromě toho se nedosti snažíme, abychom z této chudoby vybředli. Nesmíme se dáti klamati aktivitou platební bilance, jež ročně nám přivádí tolik peněz. Peněz nelze ani jísti ani se jimi odívati. Kupujeme ročně za miliardy papírů z ciziny, avšak kupovali jsme v r. 1926 nejméně o jednu košili a o několik kapesníků méně než dříve, kulturně jsme tedy ustupovali, zatím co jsme bohatli.

Naše kulturní hladina musí býti jednou přesně zjištěna podrobným šetřením, k němuž tento náčrt má dáti jen podnět. Na základě jasného poznání této hladiny nutně dospějeme k jasnému posudku existenčního oprávnění svého průmyslu a pak se budeme musiti rozhodnouti k zavedení největší svobody v hospodářském životě. Potom budeme musiti odhoditi staré heslo, že krise u nás se dostavují pro odříznutí od dunajského trhu. Proto naše obchodní politika musí býti postavena na liberální základnu, jinak než dosud. Celá vnitřní politika, daně, správa, musí býti tak zařízeny, aby vzrůst potřeby byl všemi prostředky podporován. Bude-li jednou naše obyvatelstvo plně kultivováno, pak jsou všechny továrny, jež dnes máme, příliš malé. Pak nebudeme míti nejen žádných nezaměstnaných a žádného vystěhovalectví, nýbrž vyšší mzdy než dnes. Pak bude moci každý dělník si koupiti dvojnásob tolik košilí a kapesníků a dovoliti si koupelnu a telefon a každý příslušník středního stavu bude moci míti automobil, jak jest tomu dnes již v celé Americe. Tento standard není utopií. Dle tohoto standardu žije již 150 mil. lidí a tento standard se vůčihledě v západní Evropě rozšiřuje. Všechny zaostalé a maloměstské úskoky, jimiž dnes hospodářská svoboda Československa se zamezuje, mohou nanejvýš způsobiti zdržení tohoto procesu. Mohou ještě 10 let nechati náš průmysl v nouzi a naše dělnictvo strádati při nízkých mzdách, nezabrání však, aby kulturní potřeby československého národa živelnou silou samy si neprorazily cestu. Jest na nás, upraviti cestu včas této nezadržitelné živelné síle, než jako potopa zhoubně protrhne hráze.

*Karel Uhlig.*